

Innledning til paneldebatt Litteraturhuset, arrangert av idèhistorisk tidsskriftet ARR 16. januar 2014: «Ville barn og snille barn – Disiplinering av barn»

Den nye ulydigheten

Christian W Beck, førsteamanuensis Iped, UiO

c.w.beck@ped.uio.no, <http://folk.uio.no/cbeck/>

Torbjørn Egnar ga oss kardemommeloven, vi smilte og falt til ro. Men kardemommeloven er under press. Det har kommet en ny sosialiseringstype de *vellykkete*, de er avhengige av og lojale mot institusjonen.

De *vellykkete* er: Selvbevisste, utfoldende og maksimalt eksponert. De vil ses fullt og helt. Grensen mellom privat og offentlig er diffus. De elsker audition, fascineres, litt benektende, av reality-tv og har gjerne framføringer. De tror på konstruksjon av egen identitet og at man kan bli den man vil. De er arbeidsomme og effektive, jobber gjerne i grupper. Er fra svært tidlig alder vant til å være mye hjemmefra og jobber gjerne overtid. De redde for å gjøre feil ikke være flinke nok. Det er flere sitater/per side og mindre egne oppfatninger i dagens masteravhandlinger, enn før. De er kontinuerlig avhengig av anerkjennelse. Utenfor institusjonen er de mer sårbare, usikre og uselvstendige, kan være utagerende og søker ly i jevnaldningsgruppa.

De vellykkete er i første rekke jenter. Guttene er kommet i annen rekke. Jentene er på mange måter blitt pedagogenes, forskernes og institusjonenes salgbare produkt. Guttene har på godt og vondt kommet seg mer unna. Mange gutter har søkt til de pedagogiske institusjoners ytterkanter og rømmer fra skolen (30 % frafall i vgs). Internett er blitt deres rømningsvei, intern-kommunikasjon og deres kompetanse. IT-personalet i Norge er i dag i stor grad dyktige gutter, uten mye formell utdanning.

Tendensen er at mange jenter er tilsynelatende vellykket institusjonalisert. Guttene er mer sammensatt: Noen mer institusjonsfrie enn jentene, andre mer institusjonsskadde. Den største forskjellen er mellom jenter fra middelklassen og gutter fra arbeiderklassen.

David Riesman skiller i boka «Det ensomme masse mennesket» (1961) mellom to ulike karakterer i det moderne samfunn: 1) De indrestyrte - som tidlig har fått et indre sett av

livsmål .2) De gruppestyrte – de konforme som lar seg styre av andres forventninger og preferanser. De vellykkete minner sterkt om de siste.

En annen kjent bok, fra 1980, er også hyperaktuell i dag: Alice Miller: «Barneskjebner». Dette er boka 68-erne leste når deres revolusjonære politiske prosjektet var over. Hun beskriver historiene til unge mennesker som skal bli psykologer og går i egen-terapi, som en del av sin utdanning. Historiene er svært like: Mennesker som i sin tidlige barndom ikke får ubetinget anerkjennelse og kjærlighet fra foreldrene. De må være «flinke» for å bli elsket. Deres tilsynelatende selvsikkerhet bygget på en avgrunn av usikkerhet og på betydelig grad av narcissisme.

Jeg tror dette også er skjebnen for mange barn i dag, med svært tidlig i livet å være lange dager i barnehagen. De får for lite av hverdagslivet med utgangspunkt i hjem og familie, hvor det bare å være til og være der, er selve poenget, ikke hva man gjør. Gjerne gjøre «ingenting». Det er her små barn legger trygghets/frihets-grunnlaget for å bli indre styrte og for en stillferdig, men ekte tro på seg selv.

De kloke barnehagelærerne kjemper i dag for barns «frie lek» og en omsorgsfull barnehage pedagogikk. Det kjemper i mot politikere, byråkrater og eksperter, som vil bruke barnehagen som instrument for språklæring, bygd på en ideologi om at det gode barneliv er summen av de tilrettelagte opplæringsbetingelser. Disse har min fulle støtte. Men selv om de skulle vinne denne kampen, har den frie lek og omsorgen i barnehagen sin begrensning:

Frilek i barnehagens blir ikke ordentlig fri, Den foregår som en profesjonelt overvåket aktivitet innen en pedagogisk institusjon, dens avgrensede område, dens regler, ideologi og tidsstyring. Lydighet til barnehagen er lekens forutsetning. Det primære hverdagsliv er i dag under press, og kan over en viss grense ikke kompenseres av et sekundært pedagogisk barnehage-liv, uansett hvor lekfullt og omsorgsfullt det siste måtte være.

Det moderne lederideal minner om barnehagelæreren som ønsker sine unge medarbeidere (”barna”) det beste: gode karrieremuligheter, medbestemmelse og omsorg. Men under det hele lurer igjen Alice Millers «barneskjebner» i evig jakt på ubetinget kjærlighet og bekreftelse. Kontraktsbetingelsen er som i barnehagen, lydighet til institusjonen og sjefen.

Det er påfallende hvordan institusjonaliserings-ideologiens fortropp er toppene i LO, NHO og i ledende media som f eks Aftenposten. Man skal ha maksimalt ut av arbeidskraften, da må ungene i opplæring i barnehagen, så fort som mulig.

Mange barn tror kanskje på den pedagogiske ”stjernehimmel” de blir presentert. Men det vokser fram en mer og mindre uartikulert protest. Noen av disse er jenter som gjennomskuer stjernehimelen som falsk. Mange gutter, særlig fra arbeiderklassen, har sine drømmer og lengsler på helt andre planeter enn de som finnes på de pedagogiske reportoarer.

En ny minoritet av barn, ungdommer, foreldre og andre, bærer i dag fram en ny ulydighet – mot institusjonene. Man skulle nesten tro de hadde lest den franske sosialfilosof Michael Foucault, men de har de fleste neppe gjort, de har bare funnet det ut selv, det som Foucault sier om den nye kontrollen og panopticon (allsyn). Foucault sier f eks om lyset og mørket: Fangen får det triveligere med lys og en viss utsikt. Men fullt lys og vokterens blikk er snedigere enn mørket, som egentlig gir beskyttelse. Synligheten er en felle, sier Foucault. Vår tids synlighet legitimeres av pedagogiske idealer.

Jeg merker meg at den indreorienterte og beskjedne jente er på opptur som ideal, og kanskje overtar for den eksponerte og kommunikative. Dette er i tilfelle et godt tegn, må jeg si.

Med nye barn følger det alltid ny optimisme. Heldigvis, nye barn nye muligheter, institusjon eller ikke institusjon. Men barn trenger ikke enda mer pedagogisk overvåkning og gjennomlysning i institusjoner, uansett hvor behagelig og omsorgsfull denne skulle være, eller enda mer spektakulær media-deltagelse og eksotiske naturopplevelser. De nye ulydige bryter ut av tilretteleggingen, ut av institusjonene. De har begynt gjenerobringen av hverdagslivet.